

ния ТП следует ранжировать влияющие факторы по степени влияния, а также обоснованно назначать допуски на контролируемые ПКПС. Увеличение величины допуска на контролируемый параметр надежность ТП повышается. Для обеспечения надежности процессов изготовления деталей машин по ПКПС применяют методы экспериментального и расчетного моделирования ТП, управления технологической наследственностью, создают системы по контролю и управлению качеством ТП.

На этапе эксплуатации работоспособность поверхностей обеспечивается надлежащим техническим обслуживанием, совершенствованием процессов приработки и смазочных материалов, применением восстановительных присадок и пр. Все большее внимание уделяется проблеме восстановления изношенных деталей. Разработка ТП восстановления деталей является не менее сложной, чем изготовление новых деталей, и здесь во многом сохраняются требования для всех стадий жизненного цикла (НИР, ОКР, технологическая подготовка, эксплуатация).

На этапе утилизации может потребоваться удаление упрочненных ПС, содержащих дорогостоящие и дефицитные материалы, для переработки для дальнейшего повторного использования, или если упрочненные ПС затрудняют дальнейшую переработку утилизированных деталей.

Литература

1. Инженерия поверхности деталей / под ред. А. Г. Сулова. – М. : Машиностроение, 2008. – 320 с.
2. Обеспечение качества изделий в технологических комплексах / под ред. М.Л. Хейфеца. – Беларуская навука, 2019. – 248 с.

Хімичева Г.І., Волівач А.П. Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, Україна

МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ДОСТОВІРНОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ ЗВО

Згідно з Законом України «Про вищу освіту» [1], освітня програма (ОП) є однією з основних структурних складових освітнього процесу ЗВО. Від якості функціонування ОП залежить конкурентоспроможність майбутніх фахівців на внутрішньому і зовнішньому ринку праці. Проте для цього потрібно мати спеціальні механізми та інструменти для її

оцінювання та модернізації за вимогами стейкхолдерів. Тому дослідження пов'язані з розробленням методики щодо визначення рівня достовірності якості освітніх програм є актуальними й своєчасними. Метою даних досліджень є розроблення методики оцінювання рівня достовірності ОП шляхом застосування нечіткого кластерного аналізу.

Дані дослідження є продовженням робіт по оцінюванню рівня якості функціонування ОП [2].

Визначення оптимальної кількості кластерів проводилось за наступним по кроковим алгоритмом наведеним в [3]:

Встановлення параметрів k , m , ε , де: k – кількість кластерів, m – параметр експоненціальної ваги, ε – критерій зупинки.

Генерація матриці нечіткого розбиття F (випадковим методом).

$$\text{Розрахунок центрів кластерів: } V_j = \frac{\sum_{i=1}^n (\mu_{ij})^m X_i}{\sum_{i=1}^n (\mu_{ij})^m}, j = \overline{1, k}.$$

Розрахунок відстані між об'єктами та центрами кластерів:

$$d_{ij} = \sqrt{\|X_i - V_j\|^2}.$$

Перерахунок елементів матриці нечіткого розбиття

$$\mu_{ij} = \begin{cases} \frac{1}{\left(d_{ji}^2 \sum_{l=1}^k \frac{1}{d_{li}^2}\right)^{1/(m-1)}}, d_{ij} > 0 \\ \begin{cases} 1, d_{ij} = 0, i = j \\ 0, d_{ij} = 0, i \neq j \end{cases} \end{cases}.$$

Перевірка умови зупинки: при $\|F - F^*\| < \varepsilon$ процедура закінчується, у випадку невиконання умови потрібно перейти на крок 3).

Для дослідження було використано результати акредитації 65 ОП другого (магістерського) рівня вищої освіти [4]. Освітні програми, що досліджувались охоплювали 14 галузей знань, акредитація цих програм була проведена відповідно до вимог [5, 6].

В ході досліджень за допомогою сплайн-регресії спочатку було визначено оптимальну кількість кластерів [7]. У нашому випадку вона дорівнює чотирьом. Перевірка оптимальності та достатньої кількості кластерів проводилась за допомогою макросів VBA [8]. Для цього були визначені параметри нечіткого кластерного аналізу: внутрішньо групове розсіювання, міжгрупове розсіювання та якість розбиття. Результати наведені в табл. 1. Потім масив освітніх програм (у нашому випадку їх

65) було структуровано на чотири кластери. Фрагмент отриманих результатів наведено в табл. 2.

Таблиця 1 – Параметри нечіткого кластерного аналізу

Параметр експоненціальної ваги	2
Критерій зупинки	0,00001
Внутрішньо групове розсіювання	100,75131
Міжгрупове розсіювання	76,85760
Якість розбиття	0,43263

Таблиця 2 – Розбиття 65 ОП на 4 кластери

Назва об'єкту	Номер кластера				Максимальне значення	Приналежність до кластеру	Вид акредитації
	1	2	3	4			
ОП1	0,33151	0,17831	0,37106	0,11912	0,37106	3	акредитована
ОП2	0,10361	0,28688	0,08354	0,52598	0,52598	4	умовно (відкладена) акредитація
ОП4	0,04418	0,70705	0,03219	0,21658	0,70705	2	зразкова
ОП3	0,45992	0,13732	0,30791	0,09484	0,45992	1	...
...	...	...	...	...	...	...	...
ОП60	0,82640	0,02090	0,14078	0,01191	0,82640	1	акредитована
ОП61	0,13156	0,30339	0,11396	0,45108	0,45108	4	відмова в акредитації
ОП62	0,35826	0,14269	0,40637	0,09268	0,40637	3	акредитована
ОП63	0,09814	0,65476	0,08351	0,16359	0,65476	2	умовно (відкладена) акредитація
ОП64	0,11348	0,39504	0,09531	0,39616	0,39616	4	акредитована
ОП65	0,11243	0,40234	0,09401	0,39122	0,40234	2	акредитована
Wj/n	0,3925	0,3786	0,3950	0,3840			
S/n	2,7319	2,7319	2,7319	2,7319	0,2632		
d2jmax	1,1439	1,2768	1,6749	2,2835			
Кластер?	Так	Так	Так	Так			
Сгушення?	Так	Так	Так	Так			

Проведений аналіз отриманих результатів (табл. 2) показав, що при розбитті 65 освітніх програм на чотири кластери. До 1-го кластера відносяться 23 ОП. Серед яких 3 ОП мають рівень акредитації – «зразкова», 1 ОП «умовно відкладена», 19 ОП – «акредитовані». До 2-го кластера відносяться – 13 ОП, які є «умовно відкладеними». До 3-го кластера відносяться – 13 ОП, які мають наступні рівні акредитації: 1 – «зразкова» та 12 – «акредитовані». До 4-го кластера відносяться 16 ОП, з них 9 ОП – «умовно відкладені» і 7 ОП – «відмовлено в акредитації».

Як видно з табл. 2 отримані результати розбиття масиву 65 ОП на чотири кластери є оптимальним і достатнім. Це обумовлюється отриманими параметрами сплайн-регресії (див. табл. 1).

В ході досліджень також було визначено рівень достовірності якості оцінювання освітніх програм. Для цього було проведено аналіз результатів отриманих галузевою експертною радою (ГЕР) [4] та результатів отриманих шляхом застосування нечіткого кластерного аналізу (див. табл. 1, 2).

Отже, проведений аналіз довів, що застосування нечіткого кластерного аналізу дозволяє більш достовірно оцінювати якість функціонування освітньої програми. Це пов'язано з тим, що результати ГЕР мають лише якісну характеристику, а результати отримані за допомогою нечіткого кластерного аналізу мають, як якісну, так і кількісну характеристику. Тобто такий підхід до оцінювання рівня достовірності функціонування якості ОП дозволяє зменшити суб'єктивну похибку і є більш перспективним.

Література

1. Про вищу освіту : Закон України № 2443 – VIII від 22.05.2018 [Електронний ресурс].–Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

2. Хімичева, Г.І. Побудова кваліметричної моделі для оцінювання якості освітньої програми / Г.І. Хімичева, А.П. Волівач // Вісник інженерної академії України. – 2020. – № 1. – С. 129–135.

3. Штовба, С.Д. Проектирование нечетких систем средствами MATLAB / С.Д. Штовба – М.: Горячая линия – Телеком, 2007. – 288 с.

4. Реєстр акредитаційних справ // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naqa.gov.ua/%d0%b0%d0%ba%d1%80%d0%b5%d0%b4%d0%b8%d1%82%d0%b0%d1%86%d1%96%d1%8f/>

5. Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19>.

6. Критерії : Додаток до Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти (пункт 6 розділу І) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#n182>.

7. Кузьмін, В.М. Використання полігональної регресії в економічних дослідженнях / Кузьмін В.М., Лапач С.М. // Економіка і управління. – 2004. – №3. – С. 79–84.

8. Лапач, С.Н. Статистические методы в медико-биологических исследованиях с использованием Excel / С.Н. Лапач, А.В. Чубенко, П.Н. Бабич. – К. : Морион, 2001. – 408 с.

Худзицкий П.Г. ГП «Ивченко-Прогресс»,
Запорожье, Украина

ПРИМЕНЕНИЕ 3D СКАНЕРА В УСЛОВИЯХ ОПЫТНОГО ПРОИЗВОДСТВА НА ГП «ИВЧЕНКО-ПРОГРЕСС»

Сфера деятельности государственного предприятия «Ивченко-Прогресс»: проектирование, изготовление опытных образцов, проведение испытаний опытных образцов, поддержка летных испытаний опытных образцов; авторское конструкторское сопровождение производства и эксплуатации серийных авиационных двигателей, а также проектирование модификаций авиационных двигателей гражданского и военного применений; техобслуживание, ремонт авиационных двигателей, и изготовление компонентов к ним; проектирование, производство, ремонт и техническое обслуживание газотурбинных приводов промышленного назначения; проектирование, монтаж и техническое обслуживание средств пожаротушения.

Надежность газотурбинных двигателей в значительной степени зависит от надежности работы лопаток компрессора и турбины, так как они являются наиболее нагруженными деталями. Они находятся в потоке газа и предназначены для изменения его параметров. Температура газа в компрессоре достигает 600 °С, в турбине – 1200 °С. Многократное изменение тепловых режимов работы двигателя вызывает циклическое изменение термических напряжений. Лопатка помимо растяжения и изгиба от центробежных сил, изгиба и кручения от газового потока испытывают переменные напряжения от вибрационных нагрузок, амплитуда и частота которых изменяются в широких пределах. Лопатка ГТД представляет собой изделие с очень сложной геометрической формой, и задача контроля геометрии лопаток ГТД стоит очень остро. В процессе производства контролю подлежат десятки геометрических параметров лопатки, определяемые требованиями конструкторской и технологической документации. Таким образом, на контроль лопаток компрессора и турбины ГТД, приходится более половины от общего количества кон-